

جديد

2024-yil
22-mart
№ 13(13)

Tilda, fikrda, ishda birlid!

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ШАВКАТ МИРЗИЁЕВНИНГ НАВРЎЗ УМУМХАЛҚ БАЙРАМИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ НУТҚИ

Ассапому алайкум, азиз ва мұхтарам ватандошлар!

Узоқ-яқындан ташриф буюрган хұммати мемонлар!

Сиз, қадрдорларимни, күпмиллатты бутун Ўзбекистон халқыны барчамис согиниб кутган Наврўзи олам билан самимий муборакбод этишдан баҳтиәрман.

Бугун фасллар алмашып, еру

кўқда ипоҳий мўъжизалар юз бермоқда. Янги кун, янги мавсум, янги ҳаёт нағаси бошланмоқда. Табиат уйғониши билан зимистон кечалардан зериккан кўнгиллар яшарив-байрамоқда.

Албатта, буғунги шодиёна байрамни эл-юртимиз билан муazzзам

"Янги Ўзбекистон bog'i" да ўтказишни ният қиласиган эдик. Лекин ҳамма-

миз кўриб турибмиз – сўнгги кунларда ҳаво совиб, ҳарорат бироз пасайиб қолди. Бугун оби раҳмат ёмғирлари билан осмондан ризу рўз, қут-барака ёғмоқда. Ҳаммамиз бу ҳолатни шукроналик билан қабул қиласиган.

Мана шу муҳташам саройда туриб, барча-барчанизга энг эзгу ва самимий тилакларимни

изҳор этишга ижозат бергайсиз.
Хуш келибсан юртимизга, гўзал Наврўз!

Олам сен билан нурга тўлсин!
Шарқона Янги йил ҳаммамизга муборак бўлсин!

Қадрли дўстлар!

Мана шу қувончи кунларда она заминимиз, жонакон Ўзбекистонимиз бамисоли улкан ва муҳташам бир сайилгоҳа айланмоқда. Фарғона водийсию Сурхон ва Қашқадарё тогларида, Хоразм ва Қорақалпок діёрида, Самарқанду Бухоро, Навоийнинг гўзал боғларидаги, Жиззаху Сирдарё қенгликларидаги, Тошкент воҳасининг ям-яшил адирларида, азим пойтахтимиз майдонларида эл-юртимиз саийл-томошалар ўтказиб, Наврўзни шоду ҳурумлик билан кутиб олмоқда.

Наврўзи олам фалсафаси бизнинг орзу-интилишларимиз, амалий ишларимиз билан узвий боғланиб кетганини бугун ҳар қадамда яққол кўриш мумкин. "Янги ҳаёт учун, Янги Ўзбекистон учун!" деган эзгу фоя атрофида бирлашган ҳалқимизнинг олижаноб меҳнати билан мамлакатимизда янги-янги замонавий корхоналар, шинам уй-жойлар, ижтимоий ва маданий обьектлар, ўйл ва кўприклар, боғ ва хиёбонлар барпо этилмоқда. Юртимиз қиёфаси кундан-кунга обод ва гўзал бўлиб бормоқда.

Инсон қадрини улуғлаш, унинг ҳаётий мағнаатлари ва ижтимоий ҳимоясини таъминлаш, эҳтиёж-

манд аҳоли қатламларини кўллаб-кувватлаш, миллати, тили ва динидан қатти назар, ҳар бир юртшомизига мөхр ва эътибор кўрсатиш фаолиятимиз мезонига айланмоқда.

Мамлакатимиздаги дўстлик ва ҳамжиҳатлик мухити, яхши кўшиничилик, тинчликсевар ташки сиёсат тифайли ҳалқаро майдонда Ўзбекистонимизнинг обру-эътибори юқсалмоқда.

Наврўзи оламнинг инсонпарварлик, тинчлик ва бағрикенглик каби қадриятларига уйғун ва ҳамоҳанг бундай ишларимизни биз келгусида янада кенгайтирамиз.

Муҳтарам юртдошлар!

Наврўзи олам бизни бутун борлики, авваламбор, ер ва сув, ҳайвонот ва ўсимлик дунёсини, соғ ҳавони асрар-авайлаб, она табиатга меҳрибон фарзанд бўлиб яшашга даъват этиади.

Ана шундай эзгу чорловга жавобан бутунга кунда юртимизда улкан ишлар амалга оширилмоқда. Наврўз ҳашарлари ўтказилмоқда. Жумладан, "Яшил макон" лойиҳаси доираасидан миллионлаб мевали ва манзарали кўчтаплар экилмоқда, янги бугу роғлар барпо этилмоқда.

Қадимий қўшиқларимизда Наврўз ҳазиналар очиладиган барақа айёми, деб тараннум этилади. Мана, буғун миришкор дехқон ва фермерларимиз, багбон ва чорвардорларимиз янги меҳнат мавсумини бошламоқда.

Илоҳим, бободеҳқонларимизнинг омадини, баҳтини берсин!

Дарёларимиз сувга тўлиб, ҳосилимиз мул бўлсин!

Азиз дўстлар!

Ёшлик – инсон умранинг баҳори, унинг Наврўз байрамидир. Ёшлик – одамзод камолот осмонида юлдуздек ҷарақлайдиган бебаҳо даврдир.

Янги Ўзбекистон фарзандлари – юзлаб, минглаб ўғил-қизларимиз турли соҳалардаги ютуқлари билан бу фикрни амалда исботлашадилар. Уларнинг куч-ғайрати, эзгу ҳаракатларига қанот бериш мақсадида биз жорий йилни мамлакатимизда "Ёшлар ва бизнесни қўллаб-кувватлаш ийли" деб ёланни килдик.

Чунки доимо изланши, ташаббус ва янгиликка, ўзлигини намоён этишига интилиш ёшлик ва тадбиркорликка хос фазилатлар хисоблашади.

Бу ҳақда гапирганда, бир фикрга алоҳида ургу берини истардим. Тадбиркорлик, ишилармонлик азал-азалдан ҳалқимизнинг қонида, онгу тафаккурида яшаб келмоқда. Эл-юртимиз қадим замонларда кўли гул уста ва ҳунармандлари, миришкор дехқонлари, етти икимни кезган саводгарлари, ноёб маҳсулотлари ва ноз-незматлари билан бутун дунёга донг тарагат.

(Давоми 2-саҳифада). >

ҲАР КУНИМИЗ НАВРЎЗДЕК ГЎЗАЛ, НАВРЎЗДЕК ФАЙЗЛИ ВА МАЗМУНЛИ БЎЛСИН

вар ташки сиёсат туфайли ҳалқаро майдонда Ўзбекистонимизнинг обру-эътибори юқсалмоқда.

Табиатнинг яшариш айёми бўлган Наврўз ёшлик билан ҳам уйғун. Мамлакатимиз ёшларининг куч-ғайрати, эзгу ҳаракатларига қанот бериш мақсадида бу ўйил "Ёшлар ва бизнесни қўллаб-кувватлаш ийли" деб ёланни килинди. Бунга оид Давлат дастуридаги мақсадларга 36,5 триллион сўм ва 460 миллион доллар маблаг ўйнаптирилиши белгиланган. Умуман, жорий йилда барча турдаги тадбиркорлик дастурлари доирасида 2 миллионда якнин аҳолига молиявий кўмак кўрсатилиди.

Президент ёшларимизнинг ҳалқаро фан олимпиадалари, маданият ва санъат фестиваллари, ахборот технологиялари ва спорт йўналишларидаги ютуқларини қайд этиб, кейнги ишлари ва мусобақаларда муввафқият тилади.

Наврўзниң ўлмас руҳи, айниқса, маҳал-

лар ҳаётидаги яққол намоён.

Маҳаллани қўллаб-кувватлаш кенгашлаш, Ўзбекистон маҳаллалари уюшмаси ва унинг ҳудудий тузилемалари ташкил этилди. Жойларда "маҳалла еттилиги" тизими самарали фаолият олиб бормоқда.

Манзилли ишлар натижасида сўнгги иккى йилда Ўзбекистонда камбағаллик даражаси 17 фоиздан 11 фоизга тушди. Бунда 900 минга яқин аҳолига имтиёзли кредит, 200 мингдан зиёд фуқароларга субсидия, қарийб 700 минг оиласига эса дехқончилик учун 200 минг гектар ер ажратиб берилгани мухим аҳамиятга эга будли.

Бу йилдан бошлаб Сирдарё вилоятининг Сайхунобод туманида янги тажхира жорий этилмоқда. Унинг асосий мазмuni – томорқа ерларидан уйнум фойдаланиши, томорқа ғаларидан зарур восита ва ресурслар билан таъминлаш, улар етишириган маҳсулотга бозор топиб бериш учун кўмаклашиш, ҳар қайси оила ва маҳаллада кичик-кичик

ишлаб чиқаришларни йўлга кўйиш, сервис ва хизмат турларини кўпайтишидир.

Шавкат Мирзиёев мамлакатимиз бўйича 510 минг гектар томорқа ерлари борлиги, бу ҳали тўла ишга солинмаган улкан имконият эканини таъкидлади. Бу борода фаол инсонлар давлат томонидан қўллаб-кувватланиши, жумладан, томорқада етишириладиган маҳсулотларни сотиб олуви, қайта ишловчи ва экспорт қилувчи тадбиркорларига 300 миллион сўмдан 1 миллиард сўмгача грант берилши айтиб ўтилди.

Маҳаллани қўллаб-кувватлаш, уни янада ривожлантириш доимо эътиборимиз марказида бўлади. Чунки, маҳалла – бу меҳр ва аҳиллик кўргонидир. Маҳалла – оққўнгил, бунёдкор ҳалқимиз қалбининг кўзусидир, – деди Шавкат Мирзиёев.

Байрам шодиёнаси катта концерт дастури билан давом этиди. Тантанадан сўнг, Президент Шавкат Мирзиёев Наврўз сайлида бўлиб, миллый маданият марказлари, фольклор-этнографик жамоалар чиқишлини кузатди.

Байрам шодиёнаси катта концерт дастури билан давом этиди.

Тантанадан сўнг, Президент Шавкат Мирзиёев Наврўз сайлида бўлиб, миллый маданият марказлари, фольклор-этнографик жамоалар чиқишлини кузатди.

– Бу санъат, бу урф-одатларимиз тарихий. Уларнинг замонида катта маданият, маърифат бор. Бу йўналиши маҳкам тутиб, давом эттираётганинг учун раҳмат. Байрам миллый қадриятларимиз билан файзи, – деди Шавкат Мирзиёев.

Кўп милллати ҳалқимизнинг тўйи, байрамлари бир бўлиб кетган. Наврўз ҳам барча миллат ва элат вакилларининг севимли байрамига айланган. Бугун юртимизда 130 дан ортиқ миллат ва элат вакиллари тинч-тотув яшаб, унинг равнақига муносиб хисса кўшмоқда. Ҳудудларда 38 та дўстлик жамоияти ва 153 та миллый маданий марказ фаолият кўрсатмоқда.

Давлатимиз раҳбари барчани Наврўз фалсафаси орзу-интилишларимиз, амалий ишларимиз билан уййун эканини таъкидлadi.

Наврўз сайлилари Қорақалпогистон Республикаси ва вилоятлар марказларида, туман, қышлок ва овулларда давом этмоқда.

Зиёдулла ЖОНИБЕКОВ,
ЎзА мухбири

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ШАВКАТ МИРЗИЁЕВНИНГ НАВРЎЗ УМУМХАЛҚ БАЙРАМИГА БАФИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ НУТҚИ

Бошланиши 1-саҳифада.

Бугунги кунда ўзбекистонда янги тадбиркорлар авлоди ана шу анъанани мунособ давом эттириб, дадил майдонга чиқмоқда. Энг муҳими, бизнес соҳаси нафакат иқтисодий, балки ижтимоий ҳаётимизда хам ҳалқи күнгина кучга айланмокда.

Биз ишбильармонлик муҳити ривожи учун янада кенг имкониятлар яратиб берамиз. Жорий йилда қабул қилинган давлат дастурдаги мақсадларга 36,5 триллион сўм ва 460 миллион доллар маблағ йўналтириш белгиланганни хам бу фикри тасдиқлади.

Оилавий тадбиркорлик ва ўзини ўзи банд килиш дастурлари доирасида 50 мингдан зиёд юртошларимизга Бизнесни ривожлантириш банки орқали зарур молиявий ва моддий ёрдам кўрсатилади. Жумладан, уларга гаров талабисиз 100 миллион сўмлик имтиёзли кредитлар акратилади. Бундан ташқари, ўрта бизнес вакилларига 1,5 миллиард сўмгача бўлган имтиёзли кредитлар 7 йил муддатда берилади. Умуман, жорий йилда барча турдаги тадбиркорлик дастурлари доирасида 2 миллионга яқин ахолига молиявий кўмак кўрсатилади.

Мухтасар айтганда, Янги ўзбекистонни тадбиркорлик ва бизнес учун энг қулай ва жозибадор мамлакатлардан бирига айлантириши ўйлида янги амалий қадам кўяшимиз.

Бугунги кунда юртимиз ёшлари халқаро фан олимпиадаларида, маданият ва санъат, IT ва спорт йўналишларидаги нуфузли танлов ва фестивалларда фаол иштирок этиб, голиб ва совриндор бўлиб келаётгандар барчамизни кувонтиради.

Биргина мисол, Навқирон спортчилари миз ўтган йили Осиё ўйинларида 22 та олтин, 18 та кумуш, 31 та бронза медалини кўлга киритиб, ўзбекистоннинг ушбу мусобақалардаги рекордини янгилидилар.

АЗАЛИЙ ДЎСТЛИК

— **Хурматли элчи жаноблари,**
аввало, сизни ва сиз орқали бутун
Эрон ҳалқини қадимиш ву умумий
байрамимиз — Наврӯз айёми билан табриклимиз. Халқингизга шодиёна кунлар давомиёнгигини тилаган ҳолда, келин, сұхбатимизни Наврӯз ҳақидағи мулоҳазалар билан бошласак. Сиз бу байрамнинг ўзига хослигини нимада деб биласиз?

— Наврӯзининг илк даври бундан уч минг йил илгарига бориб болгандан нади. Ўша даврларда Яқин ва Ўрта Шарқ, шунингдек, Марказий Осиё минтақаларида турли халқлар ва эзлатлар биргалиқда аҳил, инок яшаганлар. Улар гарчи бошқабошқа дин ва этикалодарга амал қилсаларда, меҳр-оқибат ришталари мустаҳкам бўлган. Мана шу ахилликнинг илдизларини удумлар, урф-одатлар ва қадиряларда кўриши мумкин. Инчунин, Наврӯз байрамида хам. Бу байрам худди ҳозирги кунларимиздаги каби уларни яна бир карга бир-бирларига боғловчи мустаҳкам ришига вазифаси ўтаган.

Наврӯзининг ўзига хослиги шундаки, уни нишонлаш билан боғлиқ воқеилилардаги мавжуд бўлган умумбашарий гоялар замидари инсоният учун мухим масалалар туради. Мисол учун, Наврӯз кунларининг аввалида бир-бirlари билан аразлашиб қолганлар байрам баҳонасимида ярашади, ўзаро келишмовчиликларга барҳам берилади. Натижада эса, ўз-ўзидан инсониятга сув ва ҳаводек зарур бўлган тинчлик ва барқарорлик ўрнатилади. Ёки ёши улугларга ҳурмат, ижтимоий кўмакка мухтоҳ қатламга ўтибор кўрсатиш билан жамиятда меҳр-оқибат туйғуларини ривожлантиришга эришилади. Кейинги босқичда айнан Наврӯз кунлари умуммиллий ҳашарлар уюштириши, ариқлар тозаланиб, дараҳтларнинг оқланиши орқали атроф-муҳит тозалиги хамда табиатни асраршадек глобал вазифа амалга оширилиши билан бирга, бирдамлик ва ҳамжиҳатлик тарбиғ қилинади.

Наврӯзининг яна бир ўзига хос хусусияти борки, бу — янгиланиш. Сизнинг газетангиз “Jadid” деб номланганни каби бу кутлуг айёмнинг

Хабарингиз бор, яқинда машҳур шахмат грэмсмейстери — Нодирбек Абдулсатторов Прага халқаро турнирида муддатидан олдин галаба қозониб, жаҳондаги энг кучли туртта шахматчининг бирига айланди.

Келинглар, шу улуг айём кунда барчамиз астойдил ният қиласлип: Нодирбекка тез кунларда Ватанимизга жаҳон шахмат тоғини олип келиш насиб этсин! Сен бугун албатта қодирсан, Нодирбек ўглим! Бутун эл-ортилиз сендан шу буюк ғалабани кутмоқда.

Энг кувонарлиси, бундай юксак маржаларни забт этишда қизларимиз ҳам ўғлонларимиздан қолишимайти. Хусусан, иштедодли қизимиз Зайнаб Дайбекова қиличбозлик бўйича Перуда бўлиб ўтган жаҳон кубоги ўйинларида ўзбекистон спорти тарихида биринчи марта бронза медалини қўлга киритди.

Яна бир маҳоратли қизимиз Шахина Йигиталиева эса Параосиё ўйинларида наиза отиш бўйича олтин медалага сазовор бўлиб, мазкур мусобақалар рекордини янгилидилар.

Азиз спортчи фарзандларим, сизларни олдиндаға фоят мухим ва улкан синов — Париж Олимпиадаси ва Паралимпия ўйинлари кутмокда. Жаҳоннинг энг зўр спортичлари беллаҳадиган ана шу мусобақаларда ўзбекистон байробини баланд кўтариб, иқтисодига қўша-қўша медаллар, ютуқ ва совринлар олип келасиз, деб ишонаман.

Барчангизга ғалаба ёр бўлсин!

Хурматли байрам иштироқчилари!

Наврӯзининг ўлмас руҳи айниқса маҳалларимиз ҳаётидаги яққол намоён бўлмоқда.

Барчангиз гувоҳсиз, кейнинг иккича ойда бу соҳада кандай катта ўзгаришлар юз берди! Маҳаллани кўллаб-куватлаш кенгашлари, ўзбекистон маҳаллалари ўюшмаси ва унинг ҳудудий тузилмалари ташкил

этildi. Ҳамма соҳа ва ўйналишлар бўйича “маҳалла еттилиги” тизими самарали фаолият олип бормоқда.

Албатта, бу тизими ташкил этганимиз, шу борадаги тадбиркорликни ривожлантириш, аҳоли бандлиги ва даромадини ошириш, камбағалларни қисқартишиша қартилаган дастурларимиз замирда катта хаётӣ маъно бор.

Ана шу ишларимизни кучайтириш мақсадида Сирдарё вилоятининг Сайхунобод туманида янги тажриба жорига ётилимоқда.

Бу борада айниқса томорқа ерларидан унумли фойдаланиш, томорқа эгаларини зарур восита ва ресурслар билан таъминлаш, улар етишириган маҳсулотга бозор топиб бериш учун кўмаклашиш, ҳар қайси оила ва маҳалла кичик-кичик ишлаб чиқарилашларни йўлга кўйиш, сервис ва хизмат турларини кўпайтириш асосий мақсадимизга айланмоқда.

Ўзингиз тасаввур қилинг, ҳозирги вақтда мамлакатимиз бўйича беш ярим миллион таҳомондан 510 минг гектар — ётибор беринг — 510 минг гектар томорқа ерлари бор. Бу — хали тўла ишга соглинимаган улкан имконият, катта бойлиидир.

Барчамизга аёники, ўзбекистон шароитида ана шундай имкониятлардан фойдаланиб, астойдил мөхнат қилган одам ҳеч қачон кам бўлмайди.

Мана, сўнгги иккى йилда ўзбекистонда камбағаллик даражасини 17 фойиздан 11 фойизга туширишига эришидик. Албатта, бу натижалар ўз-ўзидан бўлаётгани йўқ. Шу даврда 900 минга яқин ахолига қарийб 200 триллион сўм имтиёзли кредит, 200 мингдан зиёд фуқароларга 1,5 триллион сўм субсидия, қарийб 700 минг оиласга эса дехқончилик учун 200 минг гектар ер ажратиб берилгани бу борада мухим аҳамиятга эга бўлди.

Табиийки, бу борада фуқаролик жамиятининг ноёб намунаси бўйланган таҳриба бутун юртимиз бўйлаб кенг тарқалади, деб ишонаман.

Албатта, бу осон иш эмас. Лекин, қанчалик кийин бўлмасин, ўз касбнинг устаси ва фидойиси бўйлан ҳалқимиз, тоғни урса талқон қиладиган азamat ёшларимиз билан барчамиз биргаликда бу вазифани амалга оширишади.

Табиийки, бу борада фуқаролик жамиятининг ноёб намунаси бўйланган таҳриба бутун юртимиз бўйлаб кенг тарқалади, деб ишонаман.

Шу боис маҳаллани кўллаб-куватлашши, уни янада ривожлантириш доимо ётиборимиз марказида бўлади. Чунки, **маҳалла — бу меҳр ва ахиллик кўргонидир. Маҳалла — оққўнгил, бунёдкор ҳалқимиз қалбининг кўзгусидир.**

Фурсатдан фойдаланиб, 22 марта куни

Энг асосийси, тадбиркорлик, жумладан, томорқадаги мөхнат, одамни, айниқса, ёшларни жисмоний ва маънавий тарбия-лайди, уларни ўз кучи ва имкониятига ишониб яшашга ўргатади.

Таъкидлаб айтмоқчиман: давлатимиз бундай фаол инсонларни доимо қўл-лаб-куватлашди.

Масалан, хонадонлардаги томорқада этишириладиган маҳсулотларни сотиб олуви, қайта ишловчи, шу маҳсулотларни экспорт қилувчи тадбиркорларга 300 миллион сўмдан 1 миллиард сўмгача грант берилади. Бундан ташқари, бўш ерларда саноатбон дараҳтлар ўстириш, чорвачилик, балиқчilik, паррандачилик, асаларичилик учун кўшимча имкониятлар яратилиади.

Бу таъида тадбиркорларни амалга ошириш учун мамлакатимиз иқтисодига ёткомланинг тарбия-лайди. Бу таъида тадбиркорларни амалга ошириш учун мамлакатимиз иқтисодига ёткомланинг тарбия-лайди.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб турганимдан фоят мамнунманд. Фурсатдан фойдаланиб, борижий давлатларнинг мухтарам шарбатларни таъида тинчлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашдек эзгу мақсадида хизмат қилмоқда.

Бу йилги давримизда ўзбекистонда фолият кўрсататайтан дипломатик корпус намояндларини кўриб

ТАЛКИН

ОЛАМ ТАРОЗИСИНИНГ ШАЙИНИ

Шарқ донишмандлиги азал-азалдан ёвузликдан эзгулик, қоронгилиқдан ёргулук, ёмонлиқдан яхшилик, қаттиқдан юмшоқ күчли ва саботли экани борасида сабоқ берип келади. Кўп йиллик мустаҳкам дараҳт кексаликдан дарак берса, энди кўклиётган навниҳол, ёшлик тантанаси ўлароқ, довулу бўронларга бардошли экани айни ҳақиқатдир.

Матлумки, мувозанатини ўйғотган ҳар бир нарса заволга ўз тутишга маҳкум. Табиат ҳам шунга кўра ўз мутаносиблигини сақлаб, борлиги олам шайинини тўғрилаган ҳолда унинг мангулигини таъминлаб туради.

Шу кунларда, кунлар татти бўлиб, майса-гиёҳларнинг қиёқ тиллари тошларни ёриб чиқаётган кезларда бунга гувоҳ бўласиз. Энди-энди кўзларини уқалаб ўғонаётган митти навбахорга эса қанчалик уриниб-чиранмасин, забтига олмоқчи бўлмасин, ғазаб сочмасин, салобатли қишининг кучи етмай қолади. Табиат мутаносиблиги шунга кўра борлиги олам мувозатини сақлаб туради – замини зироатни тарк этмоғи лозимлиги бундан ўзга илжидан ўйғуларга бардоши экани айни ҳақиқатдир.

Матлумки, мувозанатини ўйғотган ҳар бир нарса заволга ўз тутишга маҳкум. Табиат ҳам шунга кўра ўз мутаносиблигини сақлаб, борлиги олам шайинини тўғрилаган ҳолда унинг мангулигини таъминлаб туради. Унинг номаси мазмуни ёзилаётган япроқчаларида акс этади.

Qish yaq bil toqishi,

Qisir kozin baqisht,

Tutusqali yaqisht,

Utgalitma ograishur.

Айтмоқдаки: Қиши ёз билан тўкнашди, улар бир-бирига ёмон кўз билан қарашди, бир-бирини тутиш учун яқинлашдилар. Уларнинг ҳар бири ютиш ва енгизни истар эти [Қиши ёз билан урушди, бир-бирларига ёмон кўз билан бокишиди, тутишга яқинлашиди]. Улар бир-бирини енгизга интилишар этиди.

Махмуд Кошгарий содда сатрларда ифодалаган табиатдаги қиши ва кўклам мунозараси жамият тараққиётининг асослари ҳақидаги мураккаб қарашлардан ҳам ўғит беради. Зоро, жамиятда қарама-қаршиликсиз ривожланиш пуч хисобланади.

Улувор табиатда ҳар нарсанинг ўз ўрни ва вазифаси бор. Бир кунда дунёга келиб ўша куниёқ завол топадиган капалакнинг "пуф" деса учеби кетадиган чиройли қанотларида қанчалик куч-кудрат мужассам? Биз буна олмаймиз, аммо табиат бу пар қанотлар сипклинишида ёки борлиги оламга огохлика давлати этубви мұхда ўйлайди. "Хаос теориясы"га асос соглан америкалик машхур математик ва метеоролог Эдвард Нортон Лоренз "капалак эффиқти" деб номланган табиатдаги қиши бир ҳаракат күтілмаганды хаос даражасига олиб келувчи ҳолатта алланиси мүмкінligini ҳеч ким инкор да олмайди. "Амазон ўймонларида бир капалакнинг қанот қоқиши АҚШда бўрун кўтарилишига сабаб бўлиши мумкин, – дея ўқтиради Эдвард Нортон Лоренз. – Бошқача айтганда, бир капалакнинг қанот қоқиши дунёнинг ярмини алланиси чидагидан довулга сабаб низонлаб келган Наврўз – йиғи кун бўй кўрсатади.

Наврўз – табиат мутаносиблиги тарозиси шайини тўғриланган адолатли кун. У адопат тимсоли. У окин оққа, қорани қорага аҳратади. Энди дехқонлар бемалот бостирига остидан кетмөнларни олишлари, ўроқларни чархлашлари, омочларни араваларга ортиб далага чиқаверишлари мумкин. Энди қишининг совуқ күнлари алдай олмайди, ерга сочиған уруғ нобуд бўлмайди. "Эй фарзанд, агар дехқон бўлсанг, барча дехқондин билимлир бўлгилан ва ҳар бир экинни эксанг, вактидан ўтказиб экмагил. Агар вактидан ўн кун бурун экканинг иккى кун вақтидан сўнг экканидан яхшироқдур. Ҳамма вақт ерни тарбият қиғил, дехқончилик пешасидин баҳраманд бўлгайсан". Дехқонлар яхши билған бу илми XI асрда яшаган Кайковус "Қобуснома" асаридаги сабт этиб қўйгани беҳиж эмас, у табиат мутаносиблигини англамоқнинг мўъжизалари ҳақида сабоқ беради. Дехқон сочган уруғидан унган хосил бани башар тириклигини таъминлаб туради. Кушлар, кумурсклар ризикини теради. Унинг ўзига ҳам бир чимдим насиб этади. Бу улуг мутаносиблигидан ташқаридаги барча воқеа-ҳодисалар ўткинчи, гап-сўзлар уйдирмага ўхшаб туюлади.

Бу кунлар ҳаммага ҳам насиб этмайди. Аслида қархатон қиши чилласи ҳам ҳижматизз бўлмаган. У ҳайвоноту наботтининг сарагини саракка, пучагини пучакка ахтаратган ҳолда ҳаёт бардавомлигининг пойдеворини яратиб қўйган. Қиши чилласидан омон-эсон ўтиб келганларгагина бу кунлар насиб этади. Шундай этан, уни юнги ҳаётга қиёслаш ҳам жоиз кўринаади.

Наврўз – Табиат мутаносиблигининг ёрқин кўришишидир. Унга багишлаб асрлар давомида кўплаб шеъллар ёзилган. Ҳар байрамда Навоий бобонинг "Ҳар тунинг кадр ўлубон, ҳар кунинг ўлусун Наврўз" деган ниятидан тортиб Рабгузийнинг "Кун ҳамалга келди эрса келди олам нағарвўз. Кечди баҳман замҳарири қиши коллади қори бўзим" тавсифига вирди забон қилинади. Қўшиқлар кўйланади: "Наврўз келибон жумлаи жаҳон нозлана, нозлана, нозланажақидир. Офтоб қизидириб, аста-секин ёзлана, ёзлана, ёзланажақидир". Асрлар битилиди. Наврўз шу маънода, битмас-туғиммас илҳом манбайди. Замонлар сипсилада Наврўзни нишонлашни удумдан чиқариб юбориш учун унинг ўрнига Навбахор таърифланган кезларда ҳам Наврўз. Табиат мутаносиблигидаги ўз ўрнига ўйқотмаган. Фақат Наврўзагина туну кун тенглашиб, фақат Наврўзагина яни кун бошланган. Табиат исботлаган нарсалар жамият ўйқуларига юрмайди. Ўшанда ҳам қишидан омон чиққанлар шукроналар қилишиб, кексалар кўзларига сурган гул-чечакларни ёшлар бошлариди.

га чамбар қилиб кўтаришган. Шу маънода Наврўз энг қадимий ва шу асно энг навқирон байрам сифатида тақор-тақор миёнланишига қарамай завол билмайди, эскирмайди, унинг бокийлигини табиатнинг ўзи таъминлаб туради. Табиат ўз мутаносиблигини ўзи химоя килади. Унда муҳтоҳлик эҳтиёжининг ўзи бўлмагани боис ўзгальгарла бокмайди. У ўзига ишонади. Ўз кучига ишонади. Ўз ўйланинг тўғрилигига ишонади. Шу сабабли, муносабатларга қараб жавоб қайтариш бурчни унутмайди. Оламларнинг яратувчисидан унинг таъминлаб туради. Табиат мутаносиблигидаги ўз вақтида ер бағрига сукӣ, юртнинг яшнат, акс ҳолда ёнингда ўз дарахтинг бўлмайди, ёлғизланиб коласан, шамоллар увлаган тўзонли дунёда ёлғизланиб қолишидан Яратганинг ўзи арасасин", деган ўзига иштуғи толар.

Отахоннинг нигоҳидаги бу ифодалар бежиз эмас. Чунки эс таниётганида унга ҳам бобоси худди шундай деган. Бу ўғит унтилимас. Ҳазрат Алишер Навоий лутф этганларидек:

Табиатда ҳар неки одам бўлур,
Чу эскирду одам табиат бўлур.

Она табиат ҳамиша ўзини ўзи яратган, тозалаган, янгилаган, борлиги оламнинг мангу мувозанатига ҳалақит бериши мумкин бўлганларини чиқариб ташлаб, таҳир килган ва мукаммаллик шаклини олган. Унинг мана шундай эврилишлари давомидаги одатлари ўзгармас қонуният тусини олган. Мангу тош қулоғини кўпингизни кўйиб бир зум сукут саклан, унинг къарзида сиз митти майсанинг нечогли буюк шидатда тўлғанлаётганини тинглаб оласиз, у ўғонмоқ истайди, тутғимлор истайди ва кўп ўтмай бу шидатни тош ҳам сиғиролмайди, қиёқ тил кўёшни кўзлаб оламга бўй кўрсатади. Унинг курдатига бас кела оласизми? Унинг курдати билан бўлаша оласизми? Албатта, ўйқ! Шундай дакъян, унга кулоқ тутшига, уни хурмат килишга, уни эъзолашга мажбурсиз. Табиатни таърифлаш эмас, уни тушуни лозим. Шунда оқилона жамиятни яратшига улущ кўша оласиз. Табиат ва жамият ўйғуларни нуқтасини сизга Наврўзи олам тақдим этади. У – юқириқади. Асрлар давомида гуллаб-яшнаган, ўзлигига эга бўлган, буюк зотларни ўғайтирган жаннат мавзуда саҳрои ва бадавийга алланиси қисматидан Худонинг ўзи арасасин. Бунинг учун ҳар гиёҳни сизлаб, ҳар майсанинг қадрига етмоқ лозим. Атоқли шоир Гафур Гулом айтганидек:

Узилган бир киприк абад ўйқолмас,

Шунчалар мустаҳкам хонаи хуриши.

Бугун сабза бўди қишидаги нафас,

Ҳозир қонда кезар эртсанги умид.

Ҳа, бугун Наврўз. Бугун қишидаги нафас сабза бўлиб боз кўтариши. У қалбларда умид ўйғотади. Шу азиз Ватанни обод, фаровон қилиш умиди. Зоро, инсон учун бундан ўзига буюк саодат бўлиши мумкини? Асло, ўйқ!

Шойим БЎТАЕВ

МУЛОҲАЗА

Бир пайтлар кексалардан: "Одамнинг ўши улғайган сайн болалигига тез-тез қайтадиган бўлиб қоларкан", деган гапни эшитсан ҳайрон бўлардим. Энди шу ҳолати ўзим бошдан кечиряпман. Айниқса, неваралариминг ўзаро муносабатлари, машғулотирию ўйнаётган ўйинларини кўрганимда шундай ҳолатга тушаман. Болалигим кечган давр кўз олдимдан ўта бошлайди.

Бугунги гўдакларнина нафакат ўйин ва машғулотлари, ўзаро гап-сўзлари ҳам бошқача. Тўғри, давр ўзгарди, фан-техника кундан-кун тараққий этмоқда. Лоф эмаски, ҳар кун, ҳар соатда, ҳатто дақиқа сайн бир мўъжиза юз берип турди.

БУГУН АҚЛИЙ ЎЙИНЛАР ЗАМОНИМИ?

Шу каби ўзгаришлар жараёнини кузата туриб, бугунги болалар ҳаёти билан бизнинг болалигимиз кечган давр ўртасидаги тафовут кўз ўнгимда яқопроқ намоён бўла бошлайди. Очиги, бизнинг болалик пайтимизда ўйинчокларнинг турлари ҳам, дўконлари ҳам бугунгидек кўз эмасди. Хозир дўконга кирсангиз, кўйирчоғу оувончокларнинг хилма-хиллигидан кўзингиз камашади. Болалигимда бор-йўғи бир-иккита кўғирчогим, сакратма арқоним, котогим бўларди. Лекин ҳеч ҳаҷон зерикмаганимиз. Чунки маҳалламиз болалари билан оммавий ўйинларимиз бўларди. Масалан, "бостирима" ўйнардик: болалар биттадан конфет қозони бир бўлган гишт остига бостириб, 3-4 метр масофада турбидаги тош билан қандқоғоз бостирилган гиштни нишонга оларди. Ким мўлжалдан аниқ олса, қандқоғоз шунини бўларди. "Бўёқлар баҳси" ўйинида бир бола сотувчи, бошқаси ҳаидор бўлиб, колганлар турли рангдаги бўёқлар билан номланарди. Ҳаидор бўёқни таангана, ўша бўёқ номини олган бола қочар, ҳаидор эса уни куварди. Тутиб олсанга "бала-бўёқ" ҳаидор томонга ўтарди. Шунга ўшакни "Оқ терақ, кўй терақ" ўйинини кўпчилигига эслайди. Аркonda сакрашни айтмайсизми?! Бир ўзингиз сакрасангиз ҳам, гурух бўлиб ўйнасангиз ҳам ҳеч жонга тегмасди. Тўлни сакратиб, бир-биримизга узатиб ўйнаш завқи-чи? Бошқа жойларда қандай номланишини билмадим-у. Тошкентда ясси тошни тепиб ўйналадиган "сопалак" ўйини бўларди.

Асфальтга бўр билан катаклар чизиб, рақамлар билан белгилаб қўйиларди. Кейин қўйдаги ясси тошни катакларга отиб, тош тушган катакка бир оёқда сакраб бориларди. Бир оёқни кўтарган ҳолда иккичи оёқ билан тошни телип, катаклар бўйлаб яна орқага қайтиб келинарди. "Бештош" қизларнинг энг севимли ўйинларидан эди: тошларни қўл билан сочиб, кейин уларни чаққон териб олиш талаб қилинарди. Яна шишанинг қопқоғига лой тўлдириларди. Кейин қўйдаги ясси тошни катакларга оғизлиларди. Бир оғизли кўпкотларни териб қўйиб, нафабати билан узоқдан мўлжаллаб уриб, ютиб олишга ҳаракат қилиардик. Уни "қопқоқ ўйини", деб атардик. "Қарабет" тегиши ўғил болаларнинг ўйини хисобланас-да, баязи қизлар ҳам улардан қолишина мадди. Бир парча терига қалай ёки қўроғини ёпишиширилиб, бир оёқда, баязан товоннинг ён томони билан тепиб ўйналади. Бундан ташқари, фақат мактабда эмас, маҳаллаларда ҳам футбол, вoleybol ўйнардик. Айниқса, ўғил болалар учун футбол энг севимли машғулотиди.

Бу ўйинларнинг барчаси югуриш, сакраш, телип, қўл билан катакларни чекқон ҳаракатга кептириш, хуллас, жисмоний машқларга асосланади. Ҳар бир ўйин абкирликка, сезигирликка ўргатар, болаларнинг соглом бўйлишида катта аҳамиятни касб этарди. Яна ҳам аҳамиятлиси, ўйинлар болаларнинг бошини ковуштиради, жамоа бўлиб ҳаракат қилишига ўргатар.

Тўғри, бугуннинг болалари ҳам зукко, ақлли, компютер, телефонни ипидан ингаси

ДИЙДОР

Ёймачи кўклам рамазон ойи арафасида қут-баракотли кору ёмғирлари билан шитоб кириб келди. Улуғ айёллар арафасида маъруф одамлар бир-бирларини йўқлаш, хол-аҳвол сўрашиш, гамхўрлик кўрсатишга мойил бўладилар. Миллӣ удумларимиз ҳам доим одамгарчиликни ёдга солади. Шак ёмғирлари ушбу инсоний туйгуларни янада кучайтиради. Эшигимда шоир Маҳмуд Тоирнинг гулдираган товуши эшитилди.

– Дийдор ғанимат, деб кела-вердим, Иброҳим ака, айба буюрманг, безовта қилиб вактингизни олган бўлсан.

– Келаверинг, келаверинг, Маҳмуджон, қадамларингизга ҳасанот! – дэя эски дўстлар кучоқ очиб кўришамиз. Шоирнинг хандон-ху-шон чехрасидан хона нурга тўл-гандай бўлади.

– Паркент тепаларига бу йил кўклам амайм кўксини тутди, – дейди Маҳмуд фотиха ўқилгач, кўтаринки охангда. – Одамлар наздида осмондан худди қут-эзгу-лик ёғилаётгандайд. Эрталаб ишга отланни, ховлига тушсан, юзимга тог томондан бир илоҳий эпикн урилди. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишон-манн, тилимни шу заҳоти бир шеър чучита бошлади. Шу кайфиятда хузурингизга кедим. Бугун ижозат берсангиз, шеър ўқийдиган кунга ўхшайди.

Маҳмуд кўйинидан қора муқовали дафтарини олиб столга кўйди. Дафтар кўп туттилгани, эгасига садоқат билан хизмат қи-лаётгани муқовасидан кўриниб турарди. Шеър ўқиш шоир Маҳмуд Тоирга сув-ҳаво каби эҳтиёжка айланган. Илгарилари шеър ўқигиси келса, "Дўрмон"га – гоҳ устоз Сайд Аҳмад даргоҳига, гоҳ донишманд Абдулла Орипов боғчасига, гоҳ "Хуваидо"даги Эркин Воҳидовга ховлисига, гоҳ бар уриб, Муҳаммад Юсуф хузурига йўл оларди. Шеър ўқийдиган чоғлари унинг чинакам масар-рат онлари эди. Устози кабирлар

Иброҳим ФАФУРОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони

уни чехракушой қарши олишар, ўзини, шеърларини алкашар, янги foялар беришарди. Маҳмуд бундай шеърхон давралардан кўйни-кўйни тўлиб, илҳомланиб қайтарди. Ўша дамларни эслаб сўрадим:

– Устозларга шеърингизни қандай ўқирдингиз?

У дебдурустдан бундай саволни кутмаган экан шекилли, бироз ўлланниб қолди. Сезганман: у доим шундай кутимаган ҳолатларга дуч келиб қолса, кўпинча дарҳол сукутга чўмади, сўнг, албатта, жилмаяди. Бу сафар ҳам табас-сум қилиб деди:

– Албатта, эшилларли қилиб ўқийман. Мени ҳаяжон босади, билмайман, бу шеър ўқишида бўла-диган одатий ҳаяжонми ё устозлар салобатиданми?

Шоир яна ўйланиб қолди, кейин: "Бир воёвани айтиб берай-ми? Вактингизни олмаяпман-ми?" – деди.

– Айтинг, айтинг.

– 2016 йилнинг апрелида Эркин ака Воҳидовни кўргани уй-

ларига бордим. Яқинда даволанишдан чиқкан, ўзларини бироз олдириб, синиқиб турган эканлар. Маъюс жилмайиб, кутиб олдилар. Бироз ҳол-аҳвол сўрашганимиздан кейин, "Маҳмуджон, икки оғиз шеър ўқинг", дедилар. Шеър ўқиш ва эшишини соғингланларини сездим... "Қандай бўларкин?" – дедим вазиятга қараб. "Ўқинг, ўқинг", дедилар. Мен кўшиқ қилиб айти-ладиган саккиз қатор шеъримни ўқидим тасалли маъносида. Эркин ака кўзларини хорги юмиб ёт-дилар, бошлари баланд кўйилган катта ёстиқка чуқур ботган, ма-жолосиз эдилар. Кейин кўзларини очдилар, чехраларига чиройли табассум ўйиди. "Яшанг, – дедилар, – овозингиз менга дармон бўлди". Эркин акани охирги кўри-шимиш шу бўлди.

Маҳмуд Тоир эл-юртнинг дав-ралари, анжумнларида кўп шеър айтади, худди овозини созлаб ол-моқидай ўз шеърларини ўқишидан олдин Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Омон Матжон шеърларини кироат билан залага тақдим этади. Унинг товуш торлари доим тараған ҳолатда, андак елпинидан жўшади. Охирги ўйиллар аёли Гул-чехрарон вафт этиб, Маҳмуднинг овози пича андуҳ тордид. Лекин шоир ҳамон ҳозиржавоб, овозидаги бироз шикасталик ҳатто ёшига ярашгандай.

– Маҳмуд, кўп шеър ёзаётганинг ўзингизга сезилмайдими? – деб сўрадим. – Мавзулар, ти-зимлар, оҳанг-ритмлар, шакллар тақрорлаб қолгандай тюолмайдими?

У яна сукутга ботди. Самимий чехрасига тагин табассум шуъла содди.

– Қаранг, Иброҳим ака, – деди чирой очилиб, – бугун эрталаб ту-

ЗАВОЛСИЗ ИШК

шимга кирган эканми, кутилмаган-да бир-икки сатр тилимда айлана бошлиди. То кўчага чиққунимча, у тўрт қатор росмана шеърга айланди. Мен нима килай? Бу неъмат... ўзи келади... Мен шунда натматақ орасида ўтирган булбулнинг ҳолини тушнаман. Баъзи дўстларимни, хусусан, Сирохиддин Сайид, Муҳаммад Юсуфларни ҳам биламан: доим шундай ҳолатда бўлган. Шеър қандай бўлмасин, алоҳида ҳолат, кўқдан, ердан, юрангинг қаъридан пайдо бўлади. Яна бир қанча иккиллар, тўртликлар, янги шеърлар ёздим. Улар, албатта, олдинги шеърларимнинг давоми... Қай бир тарзда давом эттиради. Ҳозир айрим ёшлар ян-гича шакллар топиб, мавзуларни янгилаб ёзишяти. Зеро, нима де-манг, ҳар бир одам ҳам янгилик, ҳам эскилик айни бир пайтнинг ўзида...

Маҳмуд андак шеър фалса-фаси томонга ўтаркан, буюк Маҳмұмкулиниг:

"Туманга бурканиб тоғлар
бош эгар,
Еллар қўзғалолмай ерда
судралар",

– деган шеърининг гўзал манзара-си кўз ўнгимда гавдаланди. Бу фавқулодда образларни беихтиёр айни чоғда Маҳмуд замондошим

ўқиётган иккиллар ва тўртликлар ёнида тасаввур қилдим.

"Бир арлага арзимас
бу жаҳон хаёлимга,
Билмам, олам не кўйда
мен ҳайрон ўз ҳолимга",

– деган Маҳтумкули билан Маҳмуд-нинг мана ҳозир ўқиётган:

"Нафсим надоматин
ҳар кун оҳи бор,
Ва лекин бу охинча
тубсиз ҳоҳи бор",

– деган шеъри ўтасида қандайдир қариндошлини борлигини сезаман. Ва бизнинг Маҳмуд шоир ҳам чакки эмас асло, деб қаноат туман. Шоирлар ҳақиқатни айтишга туғилгандар-да, дейман инишиб ўзида...

Ҳа, Маҳмуд Тоир – куюлиб келгувчи тизимлар шоири. Тизимли тизма шоир. Катта шалола, кичик шалола, уларнинг зарралари янглиг шеърлар. У ҳеч қачон умум қабул килинган ахлоқ-маърифий ақидалардан четлаб кетмайди. Доим шу умум-миллий ақоид ичиди. Шеърий, ҳаётин мезонлар ичиди. Аммо шеърларини, боя ўзи айтмоқчи, илҳом парвоздлари ичиди ёзди. Янги замона уни ўзгартира олдими? Вақт соchlарининг бир пайтлардаги қўнғироқларини аёвсиз юлиб кетди. Балки қадамлари-

нинг шиддати сал пасайгандир. Журъатлари сал сусайгандир. Аммо бир нарса равшан: унда шеър завқи, қофия шавқи ҳамон таран!

Паркентнинг шукуҳли тепаликлиари узра ёнбошлаганда, шоирнинг қалбидан ҳамон маърифий шеър қуolib отилиб чиқади. Тепалилар тагида азал ғёдули булоқлар мидирайди. Маҳмуд Тоир ёши етмишдан ошганда шеърни худди Ҳабибий, Собир Абдулла, Чустий, Уйғун, Чархий домлалардек "вайдайи ишк" деб билади. Тизмалари худди Бахоуддин нақшларидек одамийлик мухаббатининг шарораларини сочади. Етмиш ёшнинг чўққиларидан ошганда, қаранг, "Болалик баҳорини соғин-дим жуда", деб ҳаҷриқади унинг юраги. Ва орқасига қарай-қарай, энтиқса-да, аслида келажак баҳорларини кўзлаётгани билини туради.

У ҳамиша ҳаракатда; ҳаракатда эса ҳаётнинг поёнсиз муждаси бор. Шу муқда нафс, надомат, тубсиз ҳоҳ чексиз шоир оҳини боғлаяти. Бу оғир фалса-фий тушунчалар шеърдан хавас учун жой оляптими? Йў-ўк, улар одам умрининг мазмунини информалаяти ва уни юрагимизга, шуу-римизга олиб кирипти.

Ўйғотган ҳам, ўйғонган ҳам омон бўлсин

Маҳмуд ТОИР,
Ўзбекистон ҳалқ шоири

ДАЪВАТ

Үйғоқ дилни үйғоқ руҳлар хуш кўргайдир,Faflat bosgan бўлар-бўлмас туш кўргайдир,Имон хушёро юрагида ниш ургайдир,Ҳар миллатда үйғотгувчи инсон бўлсин,Үйғотган ҳам, ўйғонган ҳам омон бўлсин.

Ватанпарвар ватан ичра бир ватандир,Оппок гулдек чаман ичра бир чамандир,Миллат марди миллат учун олий шаъндири,Эргашгандар мудом мардлар томон бўлсин,Үйғотган ҳам, ўйғонган ҳам омон бўлсин.

Тинчлик тилаб Ҳудойимга зорловчилар,Дунё аҳлини эзгуликка чорловчилар,Хуш ниятда қўёш каби порловчилар,Ҳар бир халқда, ҳар бир юртда ҳар он бўлсин,Ўйғотган ҳам, ўйғонган ҳам омон бўлсин.

Мардум борки, орзузи бор, армони бор,Интилганга толе ёрдир, имкони бор.Қайси элнинг үйғотгувчи сарбони бор,Қадринг билсин, умрин тилаб, шодмон бўлсин,Ўйғотган ҳам, ўйғонган ҳам омон бўлсин.

Инсон бўлмоқ бу, аввало, Ҳудодандир,Миллат бахти, миллат кўрган вафодандир,Оддий одам киглан оддий дуодандир –Ўзбекистон жаҳон ичра жаҳон бўлсин,Ўйғотган ҳам, ўйғонган ҳам омон бўлсин.

СЕНИКИ

Оппок атиргулни дилингда ўстири,Дилингта сифмаса, кўлингда ўстири.Қўлингта сифмайди ғунчалаб кетса,Аё дўст, сен уни йўлингда ўстири.

Гул бўлсанг, гўзалсан, кўзга сифмайсан,Булбул баётидек сўзга сифмайсан,Бахтиёр бобондек юзинг ловуллаб,Худони хушласанг, ўзга сифмайсан.

БЕШ КУНЛИК ДУНЁ

Кўнгилнинг кўчаси кўнгилдан кенгdir,Инсонсан, иймоннинг измига кўнгил,Қаро ер бағрида бандаси тенгdir,Беш кунлик дунёга беш кетиб кўйма.

Бу олам гўзларидорзуси билан,Минг ранга товланар ёғдуси билан,Бойлиги чирмайди жодуси билан,Беш кунлик дунёга беш кетиб кўйма.

Ёлғонлар жонингда ялдайди гоҳи,Ўз кўзинг ўзингни алдайди гоҳи,Ҳар ёлғон аслида гуноҳнинг гоҳи,Беш кунлик дунёга беш кетиб кўйма.

Оиланг бағрида баҳт бўлай, дессанг,Боланг куончига тахт бўлай, дессанг,Охират ғамини бўгун е, есанг,Беш кунлик дунёга беш кетиб кўйма.

Савобинг изингда порлаб турди,Жаннат ўз бағрига чорлаб турди,Шайтон ҳам ёнингда пойлаб юради,Сафларнинг ортида қолтан навкарлар.

Тўлин ой қаро тун жисмига чирой,Юлдузлар юз очган ҳуснига чирой,Азизлик инсоннинг исмига чирой,Беш кунлик дунёга беш кетиб кўйма.

УМР УВОЛИ

Гилам тўқимоқа тўқмоқ керакмас,Ойга чиқиш учун сўқмоқ керакмас.Гугуртн олқишилаб юрганлар айтар,Ўтиш ёкиш учун чақмоқ керакмас.

– Нима керак? – дессанг, бошин қашайди, – Вой, – дейди, – кечаги куним яхшиди.

НИШАБ

Баҳорни соғинган боғларга бордим,Қорлардан зериккан тоғларга бордим.Қишининг қабогига осилган музни Кетмопнинг сопида уриб юбордим.

Ер узра тушди-ю, чилпарчин бўлди,Лойларга санчилиб, гилпарчин бўлди.Ногаҳон юз буриб томларга боқсан,Баҳорни соғинган тарновлар кулди.

Февраль ўз умрини яшаб бўляпти,Осмон сўнғиги корин тўшаб бўляпти.Кела қол, баҳорим, соғинтирма кўп,Оlam сен томонга нишаб бўляпти.

Дўрмон боғларида салқин саҳарлар,Баҳор келишидан берар хабарлар.Эришдан эриниб қолган қорлар бор –Сафларнинг ортида қолтан навкарлар.

ЗЫТИРОЗ

Бугун қаёққа қараманг, концерт саройларими, түй-хашам ёки тадбирми, ҳамма жоға фонограммада күйлаш урға айланмоқда. Түгри, айрим санъаткорлар, түлиқ бўлмаса-да, концерт дастурларида жонли күйлашга ҳаракат қилишяпти. Қолаверса, хонанда катта концерт залларида түлиқ жонли ижрова концерт берса, зал ижарасининг 50 фоизини тўлаши борасида Маданият вазирлиги чегирма бериш ҳуқуқига эга. Ўз овозига ишонадиган Юлдуз Усмонова, Оғабек Собиров, Маҳмуд Намозов, Шуҳрат Дарё, Расул Сейтжонов, Аҳрор Усмонов каби хонандалар концерт дастурларини жонли ижрова намойиш этишяпти. Лекин бундайлар жуда озчиликни ташкил этади. Түгри, баъзилар: ижро қандай бўлишидан қатъи назар, концерт залларимиз ҳамиша тўла, мухлислар мазза қилиб эшитяпти, түй-хашамларда ҳам ҳеч ким эътиroz билдираётганийк, дейиши мумкин. Аслида лоқайдлигимиз сабаб хонандаликни пул топиш манбаига айлантириб олаётган ёки тўй учунгина "ижод" қилаётганлар кўпайиб бораюпти.

Шу ўринда чет эллик санъаткорлар фаолиятига тұхтадиб ўтсак. Аввало, улар фонограммадан қандай холатларда фойдаланиш, уни қандай ишлатишни яхши билишади. Яны қўшик мусиқасини ижро этишда мураккаб вазият юзага келгандагина, факат мусиқа учун электрон асбоблардан фой-

даланиш мумкин. Бунда, айтайлик, чиптада концерт репертуаридаги 8-9 то асарнинг мусиқаси фонограммада айтилиши кўрсатилди ва ўз-ўзидан чипта нархи арzonлаштирилади. Бизда эса, концерт рекламаларига бемалол "Фонограммада ижро этилади", деган сўзлар ёзиб кўйилади. Ваҳоланки, бу ҳолатда 100-500 минг сўмга чипта ҳарид қилиб, концерт кўраётган истеъмолчилик нигози бузилади. Майли, одамлар ўз ҳуқуқлари бузилаётганига аҳамият бермай, бемалол концертларга тушаётганди.

Лекин истеъмолчилар ҳуқуқини химоя қилувчи агентлик қаёққа қараюпти? Бу борада агентликнинг ваколати қай дараҳада? Ташкилот ишляптими ўзи? Агар ишлаётган бўлса, 24 йилдан бўён мавжуд конъюнтиклика нима учун ўзгартириш киритмаяти, деган саволларга жавоб ўйлек. Зоро, юртимизда "фонограмма" сўзидан фойдаланиши ва амалиётда уни тўғри ишлатиш шартларини аниқ белгилаш, концерт чиптаси ва рекламасида репертуарни кўрсантиш қажон ўйлайди?

Кези келгандана эстрада санъатида фаолият юритаётган ижодкорга зарур шарт-шароитлар, имкониятлар яратиб берилаётганига қарамай, айрим хонандаларда ўзига нисбатан талабчаникни ўйкотиб, хотиржамлика, ўзубўларчиликка берилётгани, кизиқчиликка қадам кўяётган ёшлар концерт дастурларида бачкан қиликлари ва гап-сўзлари билан миллий-мазнавий қадриятларимизга, одоб-ахлоқ

мөъйларига зид ҳаракатлар килаётгани ҳам бор гап. Очиги, кўпчилик бу борада Маданият вазирлиги ва "Ўзбекконцерт" давлат муассасасида қайта жорий этиши ёки бу ташкилотнинг вазифаларини ичкӣ ишлар бошқармалари ўтказиш керакдир.

Чунки "Ўзбекконцерт"нинг ўзноми билан концерт борасидаги ягона сиёсатни амалга ошириши белгиланган бўлса-да, бу ташкилот Маданият вазирлиги ҳузыридаги муассаса сифатидагина фаолият юритаётгандек таассурот қолдиради.

Хуллас, Иsteъmolchilar ҳуқуқини ҳимоя килувчи агентлик ҳамда Маданият вазирлиги биргалиқда катта концерт саройларида яккахон дастур намойиш этадиган барча санъаткорлар тўлиқ жонли ижрова концерт бериши кераклиги ва барча муаммоларни техник масалаларга ҳал этиш ҳақида Ҳукуматга тақлиф киритиши лозим, деб ўйлаймиз. Шунингдек, концертлар, тўй ва тантаналарда ҳам иштадиган барча санъаткорлар тўлиқ жонли ижрова концерт бериши кераклиги ҳузыридаги шарт қилиб қўйиш зарур. Бир сўз билан айтганда, санъаткорларни саҳнадаги ножоиз ҳатти-ҳаракатларига, шахс камолотига, маънавиятига зарар келтирувчи ҳолатларга жавоб берадиган ваколати органни белгилаш ва уни конунни назорат қилиш тизимини яратиш лозим.

Жонли ижрова ўтиш қўшиқ санъатини соҳта хонандалардан холос этади, ижрова бадиият кучайди, миллий қўшиқлигинимиз соҳта "юлдуз"лар, бетайн ижро ва ижроичилардан тозаланади.

Г. ФАЙЗИЕВА

ТИЛБИЛИМ

Халқ орасида "алла" сўзи
"Аллоҳ" исмидан, гўдак кулогига "Аллоҳ" исмини сингдириш учун шундай айтилган, деган қараш бор.
Аммо Шавкат Раҳматуллаевнинг "Ўзбек тилининг этимологик лугати"да "алла"га шундай изоҳ берилган: "Бу от қадимги туркий тилдаги "тинчланиш" маъносини билдирган ала (ала-ала) ундов сўзидан ўсиб чиқсан; ўзбек тилида "а" унлилари "а" унлиларига алмашган, "л" ундоши қатланган: ала-ала › алла › ёлла".

Чиндан ҳам, "Девону луготит-турк"да "ала" сўзи бор ва шундай изоҳланган: "ала – секин, шошибий, ала-ала дейдилар. Секин-секин, аста-аста. Бу сўзга "к", "л" кўшиб ола кел ҳам дейилади". Ушбу изоҳдан англапшилдики, "ала" сўзи бирор иш-ҳаракатни секинлаштириш, айтайлик, шошаётган, газаблаётганди одаға нисбатан тинчлантириш мақсадиди айтилган бўлиши мумкин. Аммо ухлаётган болага "ала-ала", яъни "секин-секин" дейиш ғализорқ туюлади.

"Девон"да Кошгари "алла" маъносида бошқа бир сўзи келтириди: "балу-балу – оналар боласини бешикда ухлатиш учун кўллаётгандиган ала ӯрнидаги сўз". Агар "алла" туркий этимологияга эга бўлса, айнан ана шу "балу-балу"дан кейинчалик алу-алу – ала-ала шакларига ўтган бўлиши ўзтимолик кўпроқ. Қолаверса, татарларнинг бешик жирида ҳозир ҳам мавжуд бўлган "элли-бәлли, бәзу-бәзу, бәллу-бәзу" каби айтимлар – "балу-балу"дан "алла-алла"га ўтиш босқини ифодалаш мумкин.

"Балу-балу" русларнинг "баю-бай"ига ҳам ўшшаб кетади. Бу сўздан рус тилида "(у)баюкать", яъни "алла айтиш" феълида

ҳам ясалган. Макс Фасмернинг "Этимологический словарь русского языка" лугатида "баю" ва "(у)баюкать" сўзларига берилган изоҳ, бизнингча, қониқарли эмас. Хусусан, М.Фасмер мазкур сўзларни бир ўринда "гапириш" маъносидаги славянча "баять" феълидан деса, бошқа ўринда туркий "бай" ("бой") билан алоқадор деган фикр билдирган. Аслида, русча "баю баюшки баю" кўпроқ рус казакларига тегишли бешик айтимидир. Маълумки, "казак" исмининг ўзи туркий сўз, "Бобурнома"да ҳам "казак" сўзини кўп учратамиш, шунингдек, казаклар орқали рус тилига "атаман", "есаун" ("ясо-үл"), "кош", "курен" ("кўй", "кўрон"), "домбра" ("дўмбира") каби юзлаб туркий сўзлар ўтганини маълум. Эҳтимол, М.Фасмер "Девону луготит-турк"даги "балу-балу"дан хабардор бўлмагандир. Аммо "Девон"даги ушбу сўз ва татар айтимларидаги: "элли-бәлли, бәзу-бәзу, бәллу-бәзу" шакллари русча "баю-бай"нинг туркий ўзакка ғалиги ўзтимолик кўчайтиради. Байзан бир тилда ўйқотилган сўз бошқа тилда яшаб қолади. Айтайлик, "кирпич"("кирпич"), "öttuk" ("утюг"), "авия" ("айва") каби кўплаб туркий сўзлар ҳозир ҳам рус тилида яшаб келмоқда ва "балу-балу" ("баю-баю") ҳам, ўйламизи, шундай сўзлар сирасига киради. "Алла" калимасини айтиш бизда қажон-

турманчада "алла" сўзи ортидан "ху" товушининг ҳам ўзитилиши ("алла ҳу алла") бизга "Аллоҳ" исмини ҳам эслатади. Умуман, туркий халқларда оналар аллани ҳар доим ҳам сўз билан айтишмаган, балки кўпинча аллалар "хайя-хув, хий-ув, ҳу-вий" каби товушлар иштироқидаги мусиқадан иборат бўлган. Туркманча "ху" ҳам шундай товуш бўлиши мумкин. Айниқса, бошқирдларнинг бешик жирида бу товушлар яқъол кўзга ташланади: "элли (х), элли(ху), вуув, вуувий-вузэй" вай, эвэйни-эвэйни вай". Аммо Афғонистон халқлари, хусусан, пуштунларнинг алласида ҳам "алла ҳу алла" сўзлари тақорраланди ва "Аллоҳ" исмига яна ҳам қынроқ талафуз этади. Демак, Афғонистон, Туркманистон худудларини, шартли равишида, "алла

ху" худуди деб белгилашимиз мумкин. Қозоқ ва қирғизлардаги "алди-ай, алди" – ўзбекча "аллаё алла"нинг қозоқ ва қирғиз тилларига мослаб қабул қилинган шакли эканлиги англашилади. Айтайлик, "мулла" сўзи ҳам қирғиз ва қозоқ тилларига "молдо" шаклида, иккичи "л" товуши "д"га айлантириб қабул қилинган.

БУГУННИНГ ГАПИ

Ниҳоят, Ўзбекистон кўчаларида ҳам электромобиллар кўпайиб қолди. Хитой томондан шовқин-суронсиз, сассиз бостириб келган бу машиналар бозорларни забт этгач, шаҳар бўйлаб ёйлиб кетди. Бундан иккى йил аввал кўчада онда-сонда кўзимиз тушган электромобилга ҳозир ҳар қадамда дуч келамиз. Чунки Хитойнинг етакчи электромобил ишлаб чиқарувчи BYD сингари компанияларидан дунё бозорида қолди.

ТАРАҚКИЁТ ХУРУЖИ

Компания куни кечга "Yuan Plus" кроссовери нархини салқам 12 фоиз, энг арzon "Seagull" (9 700 доллар) русумлисини 5 фоизга арzonлаштириди. Компания ўтган ийли четта 100 мингдан ортик "Yuan Plus" электромобили сотган экан. Жорий йилда турли русумда жами 11,5 миллион дона электромобиль ишлаб чиқарышни кўзляяпти. Бу машиналар бизда кундан-кун қимматлашиб бораётган ёнилгини ишлатмайди, электр кувватида ҳаракатланади, камчилик. Хорижда арzon, бизда қиммат сотиладиган ўзимизнинг автомобиллари миздан кўра кулиниш таассурот қолдиради.

Энди "UzAuto Motors" машиналарининг нархини бироз тушса керак. Агар шундай бўлса, автомобил ишқибозларининг куни туди деяверинг. Гап бунда эмас, унинг оқибатида юзага келадиган муаммоларда, яъни шаҳарларда, хусусан, пойтахт қулалидаги енгил машиналар сонининг кескин ортиб бораётганида. Оқибат қандай бўлади? Албатта, кучаларда тирбандлик ошади. Автомобил йўлларини кенгайтириш, янгиларни куриш талаб этилади. Бир томондан дўконлар, ошхона-ресторанлар, иккичи томондан катта йўллар орасида сезиларни қисқарган пиёдалар юриш йўллакларининг йўқолиб кетиши хавфи куяяди. Аслида гап бунда ҳам эмас. Хўш, шаҳар ҳавоси тозарадими ёки аксинча – билмадим. Чунки бизда чанг бор, устига устак, курилишлар давом этмоқда.

Шаҳарсозлик "маданияти"ни пухта эгаллаган қурувчиликаримиз ўнта-йигирматда кўпқаватли уй кургандан кейин битта мактаб, беш-ўнта болалар майдончаси, спорт иншоотлари куриш позимлигини билса ҳам, бу ишга асло уринмайди. Чунки ортиқча ташвиш, ортиқча чиқим, балки тузук-куруқ фойдаси ҳам йўқиди... Шу боис пойтхатимизда бундан ўн йил олдинги 300 минг нафардан зиёдрок ўқувчилар сони устига яна юз тўйсон минг нафар бола қўшилиб, жами салқам ярим миллионга яқинлашган бўлса-да, мактаблар сони 30-40 тага ортган, холос. Аслида минг ўқувчига битта мактаб поэмлиги назарда тутился, яна 150-160 тага мактаб куриш керак. Гап шунда.

Юртошларимиз автомобиллар шунчалар қадрлайди, кўпқаватли ўйларнинг кириш йўллакларигача машинасини тақаб, кўндаланг қилиб кўядиганлар бор. Машиналар орасидан сирғалиб ўтиб ишга, мактабга йўл оласан, сирғалиб ўтиб, уйнингга кирансан. (Кун бўйи машиналар оралаб юрасан). Машинасеварлар эса, бу йўлак эшигидан йигирматда хонадон аҳли кириб-чиқишини ўйламайди. Худуд отаси қуриш кетган уйда яшяётгандай хис этади ўзини.

Йўл ёқалари, ишонахонлар атрофи, спорт майдончалари, боғлар, ошхоналар олди, хуллас, шаҳарнинг қаёрида бўш жой бўлса, барчасини автомобиллар қоплаган.

Айниқса, боғлар эркин ўйнайдиган майдонларни автомобиллар эгаллаб олгани ачинарлиди. Болалар қаёққа борсин?! Гап шунда!

Бу тарафда эса, хитойлик дўстларимиз машиналарини арzonлаштирипти...

Хумоюн АКБАРОВ

Абдувоҳид ҲАЙИТ

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ТАВАЛЛУДИННИГ 130 ЙИЛЛИГИ

ЮСУФБЕК ҲОЖИНИНГ МАРТАБАСИ

Бадий асар мукаммал бўлса, унда боқий сўз эгасининг покиза туйгулари самимий таранум этилса, нафосатга ташна илм-маърифат аҳли ҳар вақт бундай асарга қайта-қайта мурожаат қилаверади. Абдулла Қодирийнинг "Ўткан кунлар" романни шундай – доимий мурожаатга муносаб дурдона асардир.

Бир асрдан бери қодирийшunosлар бу роман ҳакида жуда қимматли адабий талқинлар ва мақолалар ёзишиди. Бир томондан қарагандা, роман ҳажмидан бир неча баробар кўп илмий талқинларда гёй ҳамма мулоҳаза айтилгандек кўринади. Бирок "Ўткан кунлар"нинг ҳәтийлиги, бадий жозибаси романни нафақат йиллар ва асрлар синовидан, балки турли ноурин танқидлар суронидан ҳам эсон-омон олиб чиқаверади. Бу жиҳатдан романдаги образлар жуда муҳим саналади.

"Ўткан кунлар" романидаги Юсуфбек ҳожи айнан ҳожилиги эътибори билан юқсан мартабага эга қаҳрамондир. У майшӣ ва ижтимоий жиҳатдан ақл-заковати, фахм-фаросати, гўзал одоби, муомала-муносабати, қўйинги, барча фазилатлари билан бошқалардан ажralиб туради. Бу симо тальятидан тарағлан ёдуд бутун романга ойдинлик багишлайди.

Ҳожилик сифати Юсуфбек ибн Мубобекнинг дин арконларини тўхис адо этгувчи ҳалол-покиза бир инсон эканини англатади. У умрининг шоми яқинлигини, ҳисоб-китоб фурсати келишини юрак-юракдан ҳис қиласди. Шу боис Юсуфбек ҳожининг фарзанди ҳакидаги ўида: "Парвардиғор, кексайган кунларимда дөғини кўрсатма", деган муножотлари ўта табийи эшитилади. Шунингдек, солик йигиш масаласида энгина кимхоб чопон ёпилган ҳожи ҳалқа қилинётган жаб-зулмни кўриб, қонҳўрлик ва зулмга рози эмаслигини: "Мен қонҳўрлик учун Худонинг фарз қўлган ҳажини адо қиммадим: опдимда ўғлим бор, менда бошқаларнинг ўғлини даррага ётқизиши чогида кўндалади келадиган вижон бор, дин бор, дияёт бор", дега баён қиласди. Комил инсон қиёфасидаги бу қаҳрамон ҳалқа ҳам, ўз эътиқодига ҳам хиёнат этишини истамайди. Зоро, "...ҳалли Юсуфбек ҳожидан бир зарра ёмонлик ёки бўлмагур бир кенгаш эшитмаган". Душманлар ҳам унинг айнан мансаб борасида "ниҳоятда тамасиз", "ҳалқ манфаатини кузаткувчи борада экан"ини эътироф этади.

Романнинг биринчи бўлимида бу шахс ижтимоий фаолиятдаги инсон қиёфасидаги берисса, иккича бўлимда оила ичидаги тасвирилариди, учинчи бўлимда эса шу икки муҳит ўйғунлигидаги ҳаракат қилгани кузатилади. Шуни aloҳода таъкидлаш жойизи, романда у қатнашган саҳналарда ҳам унинг ўтқирихи сезилади: воқеилида ростлин ҳуқмронлик қиласди. Бу қаҳрамоннинг салобати бор: оз гапиради, кўп эшитади, кам куплади, кўнгилчан – мусибатдан кўзи ёшлилади.

"Юсуфбек ҳожининг қизиқ бир табииати бор: хотини билангида эмас, умуман, ўй ичиси билан ҳар қандай масала устида бўлса-бўлсин узоқ сўзлашиб ўтирамайдир... Ҳожи бир неча вақт сўзлагучини

ўз оғизга тикилтириб ўлтурғандан сўнг, агар маъқул тушса "хўб" дейдир, гапга тушунмаган бўлса "хўш" дейдир, номаъкул бўлса "дуруст эмас" дейдир ва жуда

хам ўзига номаъкул гап бўлса бир илжайиш билан киғояланиб, мундан бошқа сўз айтмайдир ва айтса ҳам уч-тўрт калимадан нарига ошмайдир." Иккичи бўлимининг "Ота-она орзузи" фаслида романнавис ҳожи табиатига хос ана шундай индивидуал чизигилар билан қаҳрамон салобатини ортиради.

Юсуфбек ҳожи – йирик шахс. У ўзаро маҳаллий зиддиятларнинг зарарини яхши билади, қипчокни киришини қоралайди, аксинча, уларни "чин ёвга бериладиган куч" сифатида иттифоқи санайди. Ноурин исенга отлангаётган оломонга қаратади: "...Биз қипчоқка қилич кўтарганди, ўрис бизга тўл ўқлайдир. Сиз дунёда ўзингизнинг ягона душманинг қилиб қипчокни кўрсангиз, мен бошқа ёвни ҳар замон ўз яқинимга етган кўраман", деган индивидуал чизигилар билан қаҳрамон салобатини ортиради. Бирок ҳожининг истагига қарши, қирғин рўй беради. Устига устак, Отабек ҳам отасининг бу исда қўли борлигидан шубхалани, ҳожининг кўнглига озор етказади. Юсуфбек ҳожининг ўзини оқлаб масаланинг туб моҳиятини тушунтиргандан сўнг айтган кўйидаги гапи бу шахснинг чиндан ҳам улуғлигини яққол кўрсатади. "Мен кўб умримни шу юртнинг тинчлиги ва фуқаронинг осоиши учун сарф қилиб, ўзимга азобдан бошқа хеч бир қаноат ҳосил қила олмадим. Иттифоқи не эл эканини билмаган, ёлғиз ўз манфаатини ўйлаб, шахсияси йўлида бир-бирини еб ичкан мансабпаст, дунё-

параст ва шуҳратпаст муттаҳамлар Туркистон тупроғидан йўқолмай турб, бизнинг одам бўлишишимизга ақлим етмай қолди... ўз наслини ўз қўли билан коғир қўлига тутқин қилиб топширгувчи – биз кўр ва ақлисиз оталарга Худонинг лаънати, албатта, тушар, ўғлим! Боболарнинг муқаддас гавдаси мадфун Туркistonimizни тўнгузхона қилишга ҳозирланган биз итлар Яратувчининг қаҳрига, албатта, йўлиқармиз! Темур қўрагон каби доҳийларнинг. Мирзо Бобур каби фотиларнинг, Форобий, Улуғбек ва Али Сино каби олимларнинг ўсиб-унган ва нашу намо ғилғонлари бир ўлкани ҳалокат чукурига караб судрагувчи албатта Тангрининг қаҳрига сазовордир, ўғлим! Гуноҳизиз бечораларни бўғизлаб, болаларни етим-хоналарни вайрон қўлгувчи золимлар куртлар ва қушлар, ердан ўсиб чиқған гиёҳлар қарғишига нишонадир, ўғлим!.."

Ота ва ўғил сухбати жараёнидаги айтилган бу гаплар катта ижтимоий моҳиятга

эга. Ҳожининг бу масалаларда ўз қараши, ўз гапи бор. Шунинг учун унинг гаплари Отабекни "уялғаннамо ерга" қараша мажбур этади. Ёки бошқа эпизодларда айнан Юсуфбек ҳожининг адд назари баъзан ўзбек ойимни гангитса, баъзан "нур ичига чўмилгандек бўлиб кўринган сиймоси", "ойим деб хитоб" қилишлари, "беозор ва мусирсиз сўзи" Кумушнинг "қайин отамни ўз дадамдан ҳам яхши кўраман", деган холоси эътирофига сабаб бўлади.

Ёзувчи тасвирлардан бир мажлис-зиёфатда Юсуфбек ҳожи Юнус Мухаммад оҳунд Расулуллоҳ (салалалоҳу алайхи вассалам)нинг "Иза васадал амру ила файри ахлини фантазир ас-соата" (яъни, агар бир қавмнинг иши ноаҳад олдамга топширилган бўлса, бас, ўшал қавмнинг киёматини яқин бил), деган ҳадисини ўғлини ўз қўлсига ўтқида. Унинг ўтқида ўзимни ўтқида. "Вой бўлсин биз бадбаҳтлар ҳолиға", дейди. "Бу соқол шу ёлайсида оқарди. Бу ўнинг шу манфаатпастлар таъсирида қорайди. Ёшим олтимиш бешка ётиб бир вақт бўлсин ибодатимни жаноби. Ҳаққа бевосита ўйналтирганимни ва кўнгил кўзим очилиб қилғон саждамни хотирлай олмайман. Бу алданиши эрса, Ҳақ тарапидан бир танбех, бўлмаганларга бўлишимочи бўйғоним учун бир киноядир. Энди мундан кейнинг беш кунлик умрим дунё мажораларидан этак силкиб тўшашни оҳират тадорикини қилмогим учун фанимат кўринадир". Бу тарзда ўзини ўзи

тергаш, руҳий мuloқot – ибодатлардан қониқаслик, ўзига маломат қилиш, ҳаётӣ тажриба ва ҳикматлардан тўғри хуласалар чиқариш – фақат Юсуфбек ҳожи табиатигагина хосdir. Зотан, у бутун инсон, маърифати, маънавияти юксак шахсdir.

Шу ўринда муҳим бир фикрни айтиб ўтиш ўринидир. Ёзувчи Юсуфбек ҳожи рутбасини майян поэтик ишоралар, размалар воситасида баланд мақомга кўтарида. Уни бир ўринда чин дилдан Куръон ва "Далойил" мутолаасига беришган киши сифатида тасвирлайди. Романнинг бошқа бир саҳифасида ҳожи табиатига хам "хурсанд ва хафалиги номаъум" бир қиёфада "Далойил" ўқиб ўтиради. Бугунги маърифатли ўқувчига Куръони қаримнинг мазмун-моҳияти ҳакида сўзлаб бериши ҳожат йўқ. Бирок Абдулла Қодирий асрларида тез-тез тиғора олинадиган "Далойил" хусусида эса иккى оғиз сўз айтиш жоиз.

Асirimiz аввалида Қозон матбаахоналарида босилган ва юртимиз зиёлилари орасида машҳур бўлган "Далойил ул-хайрот" муаллифи Мухаммад ибн Сулеймон Жазулий исмли қишидир. Китоб ёзилишининг қизиқ бир тарихи ва уни ўқиш шарти ҳамда одобри бор. Биринчидан, комил бир машойҳдан из лозим. Иккичидан, уни ўқидиган киши ейиш-чиш, савдо-сотиқ каби амалларда ҳаромдан ҳазар этиши шарт. Учинчидан, ўзи ҳам, кийим-кечаг ҳам пок бўлиб, уни ўқишида ҳатоға йўл ўқимларига керад. Тўртинчидан, таждид (тўғри талаффуз) қоидаларига амал этисин ҳамда ўқилаётган дува ва тасбехларнинг маъносини имкони борча билсинг... Тасаввуримизча, шу каби барча талабарга Юсуфбек ҳожи комил бир инсон сифатида тўла-тўқис амал қилган, албатта. Акс ҳолда, дуолар, тасбех ва саловатлардан таркиб топган "Далойил"ни ўқишига Юсуфбек ҳожи жазм этмаган бўлар эди.

Абдулла Қодирий бундай мўтъабар китоблар қадр-қимматини яхши билган. Демак, китоб мазмуни замирига яширган сир-синоатни, умуммоҳиятни англаб олиш ўзувчи кўзи ўнгига "Далойил" ўқиётган Юсуфбек ҳожи сиймоси яна серфазилат, маънавий-руҳий дунёси яна-да бой қилиб кўрсатилида. Чунончи, Абдулла Қодирий асрларида машҳур китоблар воситасида қаҳрамонларни етилтириш, ўша рамз ва ишоралар ёрдамида уларни тасвифлаш усули муҳим эстетик ҳодисадир. Масалан, адид Анвар ва Рабъонек жиддий, Калвак маҳзумга ўхшаш ҳажвий қаҳрамонлари маънавий дунёсини ҳам китобларга даҳлдор ҳолда кўрсатади. "Ўткан кунлар"да эса, Отабек "Бобурнома" ўқиди, Фузулийни варажлайди; Кумуш: "Фузулий яхши китоб", дейди. Юсуфбек ҳожи Куръон ва "Далойил" мутолааси билан машғул бўлади.

Хуллас, XX аср ўзбек адабиёти ҳазинасининг ноёб жаҳоҳирларидан биро бўлиши "Ўткан кунлар"дек ходисани миллий, умуминсоний, бадиий-естетик жиҳатдан жаҳон адабиёти мезонлари асосида тадқиқ этиш, қайта ўқиш, қайта баҳолаш – бу бардавом жараёндир.

Баҳодир КАРИМ

муаллим озурки, тўёю маъракага сарф қилинтирганимни ва кўнгил кўзим очилиб қилғон саждамни хотирлай олмайман. Бу алданиши эрса, Ҳақ тарапидан бир танбех, бўлмаганларга бўлишимочи бўйғоним учун бир киноядир. Энди мундан кейнинг беш кунлик умрим дунё мажораларидан этак силкиб тўшашни оҳират тадорикини қилмогим учун фанимат кўринадир.

Махмудхўжа Беҳбудий ва бошқа жадид аждодларимизнинг бой маънавий меросини ўрганиш, уларнинг пурмашоно ва эзгу юяларини жамиятимизда амалга оширилётган янгиланишларига оғизшамат татбиқ этиш, мен ва мен сингари тенгкурларимизнинг умр мазмуни, ёруғ маслаги бўлиб қолмоги зарурдир.

Одина МАҲМУДОВА,
Ўзбекистон Xalқaro ислом
академияси магистранти

ХОТИРА АЗИЗ

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда).

Мұхсимов Нуриддин – 1906 йили Тошкент шаҳрида туғилган. "Миллий иттиҳод" ташкилоти аъзоси, собиқ кулок, хибса олинган вақтда аниқ машғулоти бўлмаган. Аҳоли орасида аксилиқ-либий, миллатчилик тарғиботи олиб борганлиқда, ҳалқлар доҳийиси шаънига тухмат фикрлар айтганликда, аввалги хизмат жойида 12 минг сўм камомад қилганлиқда айбланган. 1937 йил 25 октябрда ЎзССР ИИХК Олтиариқ райони округи тақдим этган 4477-сонли иш бўйича отувга ҳукм этилган.

Ҳасанов Тожи Аҳмад – 1891 йили Тўракурғон райони Тўракурғон қишлоғида туғилган. 1933 йили аксилиқ-либий фаолияти учун қамалган. "Миллий иттиҳод" аксилиқ-либий ташкилотининг аъзоси. Хибса олинган вақтда ўқитувчи бўлиб ишлаган. 3357-сонли иш бўйича 10 йил меҳнат тузатув лағерига ҳукм этилган. Жазо муддати 1937 йил 22 августдан хисобланган. Ҳасанов Тожи Аҳмад – 1891 йили Тўракурғон қишлоғида туғилган. 1933 йили аксилиқ-либий фаолияти учун қамалган. "Миллий иттиҳод" ташкилотининг аъзоси. Хибса олинган вақтда тайёрларни ўқитувчи бўлиб ишлаган. 3357-сонли иш бўйича 10 йил меҳнат тузатув лағерига ҳукм этилган. Жазо муддати 1937 йил 22 августдан хисобланган.

Турдиев Соли Махсум – 1900 йили Уйчи райони, Эркатор қишлоғида туғилган. Собиқ кулок. 1935 йили заараркундандалиги учун 5 йилга қамалган. Хибса олинган вақтда тайёрлор пунктида қабул қилувчи бўлиб ишлаган. Аҳоли орасида миллатчилик тарғиботи олиб борганлиқда, "Миллий иттиҳод" ташкилоти раҳбарлари билан алоқа қилганлиқда айбланган. 12546-сонли иш бўйича 10 йил меҳнат тузатув лағерига ҳукм этилган. Жазо муддати 1937 йил 1 октабрдан хисобланган.</p

ТАШКИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТ МИЛЛИЙ БАНКИ

*юртдошларимизни нафосат
ва гўзаллик элчиси –*

НАВРЎЗИ ОЛАМ *билин муборакбод этади.*

*Эзгу ниятлар билан
бошлиган ҳар бир ишингиз
хайр-барака келтирсинг!*

*Жамики яхшиликларни
ўзида мужассам этган
Наврўзи олам ҳар бир оиласга
фаровонлик баҳи этсин!
Мехр-муҳаббат ва яшариши
фасли бўлмииш бу айём
барчамизга муборак бўлсин!*

Jadid
adabiy, ilmiy-masʼific va ijtimoiy hafoliq gazeta

Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН
ЁЎУЧИЛАР ЎУШМАСИ

РЕСПУБЛИКА МАЊАВИЯТ
ВА МА҆РИФАТ МАРКАЗИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ

МИЛЛИЙ МАСС-МЕДИАНИ
ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ
ВА РИВОЖЛАНТИРИШ
ЖАМОАТ ФОНДИ

“ШАҲИДЛАР ХОТИРАСИ”
ЖАМОАТ ФОНДИ

Бош мұхаррир:
Иқбол Мирзо

Бош мұхаррирнинг
бірінчи ўринбосари:
Хумоюн Акбаров

Навбатчи мұхаррир:
Мұхәйә Пирнағасова

Сахисфаловчилар:
Әркін Ёдгоров
Нигора Тошева

Таҳририята юорилган
мақолалар мұаллиғфа
қайтарилмайды ва улар
юзасидан изоҳ берилмайды.

Газета 2023 йил 26 декабрда
Ўзбекистон Республикаси
Президенти Администрацияси
хузуридаги Ахборот ва оммавий
коммуникациялар агентлиги
томонидан 195115 рақам
билин рўйхатга олинган.

Кирилл ёзувидаги адади – 5908
Лотин ёзувидаги адади – 11905

Буюртма: Г – 339
Ҳажми: 4 босма табоқ, А2.
Нащр кўрсаткичи – 222.
Ташкилотлар учун – 223.

1 2 3 4 5 6

Манзилимиз:
Тошкент шаҳри,
Шайхонтохур тумани,
Навоий кўчаси, 69-й

Телефонлар:
Қабулхона: (71) 203-24-20
Девонхона: (97) 745-03-69
jadidgzt@mail.ru (71) 203-24-17
Jadid_gazetasasi@exat.uz

“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмахонаси.

Босмахона манзили:
Тошкент шаҳри,
Буюк Турон кўчаси, 41-й.

Босиша топшириш вақти: 21:00
Босиша топширилди: 02:05
Сотувда нархи эркин.

